

Vækstur og Virksemi

- 23 átøk til at skapa búskaparligan framburð

Inngangur	2
1. Vinnupolitisku karmarnir	3
2. Raðfesting av átøkum.....	4
3. Tilgongd til Vækstur og Virksemi	5
4. Tey 23 ítøkiligu átøkini	6
4.1. Átøk at betra um vinnuligu karmarnar	6
Nýggj aliøki	6
Skipasmið	7
Greiðari útboðspolitikkur og –reglur	8
Matstovuvinnan	9
Føroysk vinnulig heilivágsframleiðsla	10
Virking av uppsjóvarfiski í Føroyum	10
Virksemi hjá føroyskum tryggingarfeløgum uttanlands.....	11
Bøttir móguleikar at bjóða út kolvetnisvirksemi kring Føroyar	11
Menning av varandi orkukeldum	12
4.2. Tiltøk at menna nýggjar vinnur	14
Cleantech	14
Ein samanhagandi íverksetaraskipan	15
Sáðkapitalur til vakstrarfyrirøkur.....	16
Atgongd til útlendskan íløgukapital.....	17
4.3. Gransking og útbúgving.....	18
Innovatiónsmiðstöð.....	18
Kreativar vinnur	18
Samstarv við vinnuna um hægri útbúgvingar	20
4.4. Marknaðarføring av Føroyum	21
Marknaðarføra Føroyar sum íløguland	21
Marknaðarføra Føroyar sum ferðavinnuland.....	21

Inngangur

Vøkstur og Virksemi er heitið á teimum virkisfremjandi átøkum, ið landsstýrið hevur sett sær fyri at fremja. Talan eru um 23 átøk innan 18 ymisk øki, sum ætlanin er at seta í verk fyri at bøta um støðuna hjá verandi og nýggjum vinnum, og harvið skapa vøkstur og tryggja arbeiðspláss, bæði uppá stutt og longri sikt. Hesi 23 átøk eru grundað á eitt tætt samskipti við felagsskapir, virki og fólk úr vinnuni, sum eru biðin um at leggja fram síni uppskot og eisini at ummæla lidnu ætlanina. Hetta skjalið er ein stutt lýsing av teimum 23 átøkunum.

Frágreiðingin er uppbygd soleiðis:

1. Vinnupolitisku karmarnir: Ein stutt frágreiðing um vinnupolitikkin, sum hesi átøkini taka støði í
2. Raðfesting av átøkum
3. Tilgongd til Vøkstur og Virksemi
4. Tey 23 itøkiligu átøkini: Ein stutt lýsing av hvørjum átaki

Í búskaparkreppuni eru Føroyar í somu støðu sum nógv onnur lond, har høvuðsavbjóðingarnar eru vaksandi arbeiðsloysi, minkandi eftirspurningur eftir vørum og tænastráðingum og minkandi keypiorka.

Tá talan er um at gera átøk í eini tíð við búskaparkreppu, er tað umráðandi, at hugt verður eftir vinnuni sum heild; at karmar um verandi vinnur eiga at betrast, at nýggjar vinnur skulu mennast, at fokus eigur at vera á førleikamening og útbúgving, og at miðast skal eftir at økja um útlendskar iløgur í føroyskt vinnulív.

Tey 23 átøkini eru bólkaði í fyra sløg av átøkum. Hesi eru:

- Átøk at betra um vinnuligu karmarnar
- Átøk at menna nýggjar vinnur
- Førleikamening og útbúgving
- Marknaðarføring av Føroyum

1. Vinnupolitisku karmarnir

Endamálið við teimum 23 átøkunum er at stuðla undir búskaparvækstur, bæði nú og seinni. Fyri at eydnast krevst tó, at átøkini eru gjørd við umhugsni og grundað á ein langtíðar vinnupolitikk við greiðum karmum. Á hendan hátt kunnu vit tryggja vinnuni í Føroyum eitt stabilt grundarlag at reka virkseimið á og fólki í Føroyum eitt gott livistøði – eisini tá búskaparkreppan er hæsað av.

Føroyar eru eitt ríkt land. Vit eru tó ikki líka rík sum grannalondini, og heldur ikki so rík, sum vit kundu verið, um vit høvdu skipað okkum øðrvísi. Fleiri ymiskar orsøkir eru til, at so er. Við at føra ein miðvísan og stabilan vinnupolitikk er málið at førka okkum tann vegin, at vit gerast líka rík sum grannalondini, og harvið gerast millum ríkastu lond í OECD í mun til íbúgvatalið.

Í fyrsta lagi snýr vinnupolitikkur seg um at skipa vinnuliga bygnaðin á ein hátt, so starvsfólk, kapitalur og náttúruutilfeingi verða eggjaði til at leita sær til mest produktivu vinnurnar. Tær mest produktivu vinnurnar eru best førar fyri at gjalda starvsfólkunum eina betri løn og íleggjarum eitt hægri avkast.

Í øðrum lagi snýr vinnupolitikkur seg um at menna førleikar og umstøður hjá starvsfólkunum at vera nýskapandi (innovativ).

Tey 23 átøkini í hesi ætlan eru grundað á langtíðar vinnupolitikkin hjá landinum.¹ Fyri at geva innlit í karmarnir kring tey 23 átøkini eru grundarsteinarnir í vinnupolitikkin lýstir í stuttum. Tann førði vinnupolitikkurin byggir á tríggjar grundarsteinar.

Grundarsteinur 1

At skapa vælvirkandi marknaðir, bæði innanlands og tvørtur um landamørk.

Vælvirkandi marknaðir, bæði innanlands og tvørtur um landamørk verða serliga skaptir við:

- at skipa vælvirkandi kapping í einum opnum búskapi,
- at allar vinnur sum meginregla verða viðgjørðar eins, og
- at menna eitt vælvirkandi undirstøðukervi, bæði sosialt, útbúgvingarliga, tækniliga, fysiskt og í vinnulóggávuni.

Hetta merkir m.a., at tað almenna sum meginregla ikki skal geva ávísam vinnum ella fyrítøkum fyrimun ella áleggja teimum serligar byrðar, uttan so at týðningarmiklar orsøkir eru fyri hesum.

¹ (Vinnupolitikkurin sæst á

http://www.vmr.fo/Files/Filer/VMR/Fragreidingar/Vision2015_vinnupolitikkur.pdf

Grundarsteinur 2

Við miðvísium tiltøkum at menna karmar og førleikar hjá føroyskum virkjum og arbeiðsmegi, so hesi eru brynjað at taka kappingina upp á altjóða marknaðinum.

Umframt at betra um vinnuligu karmarnar er umráðandi, at tað almenna eisini virkar fyri at menna teir førleikar, sum skulu driva vøksturin innan teir vælvirkandi karmarnar. Tað snýr seg her serliga um menningina av íverksetan, utbúgving, gransking og vitanarspjaðing, umframt KST- og starvsfólkanýtslu.

Grundarsteinur 3

At greiða umheiminum frá um føroysku vinnuligu karmarnar gjøgnum eina miðvísa marknaðarføring, sum skal eggja útlendingum til at tilføra kapital og vitan til føroyska samfelagið.

So hvørt sum vinnuligu karmarnir verða betraðir hevur tað týdning at greiða útlenskum fyrítøkum og starvsfólkum frá um vinnuligu karmarnar í Føroyum. Í einari verð við harðari kapping um framleiðslumiðlarnar kann tað ikki væntast, at útlenskar fyrítøkur og starvsfólk av sær sjálvum fara at geva sær far um vinnuumhvørvíð í einum litlum og fjarskotnum landi sum Føroyum. Tí er neyðugt við miðvísari marknaðarføring at kveikja áhugan fyri virksemini í Føroyum.

2. Raðfesting av átøkum

Í løtuni eru vit rættiliga væl fyri at handfara búskaparligu støðuna, tí hóast landskassin hevur stórt hall, er gjaldførið enn gott. Tað ræður tí um at halda høvdið kalt og velja at raðfesta átøk, sum kunnu gera føroyska vinnu betri føra fyri at kasta pengar av sær í framtíðini, umframt tey átøk sum kunnu virka konjunkturregulerandi uppá styttri sikt.

Búskaparliga støðan í heiminum er í løtuni nógv merkt av figgjarkreppuni. Í einum opnum búskapi sum tí føroyska merkir hetta, at eisini føroyska samfelagið verður ávirkað.

Eftirspurningurin eftir føroyskum vørum og tænastrum minskar uttanlands, framleiðslan í Føroyum minskar, og hugurin og móguleikarnir hjá húsarhaldunum at nýta pening er minni enn áður. Hetta førir eisini til minkandi inntøkur hjá landskassanum. Vanliga verður hildið, at tað í slíkari støðu serliga eru figgjar- og pengapolitisku stýringsamboðini, sum skulu nýtast konjunkturregulerandi, so vit ikki enda í einari støðu við stórum arbeiðsloysi, fráflyting og nógv minkandi íløguhugi.

Førði vinnupolitikkurin kann tó eisini hava týdning, um átøk verða raðfest, sum rættiliga skjótt kunnu skapa móguleika fyri búskaparligum vinningi og virksemini. Umráðandi er tó at hava atlit til meginreglurnar í vinnupolitikkinum, tá slík átøk verða raðfest. Harafturat skal atlit eisini takast til

búskaparstøðuna í landinum. Við støði í vinnupolitikkinum og búskaparstøðuni eru fylgjandi krøv sett til raðfestingina av átøkunum:

- Átøkini skulu skapa vøkstur lutfalsliga skjótt
- Átøkini eiga at kunna fremjast innan lutfalsliga stutta tíð
- Átøkini skulu kunnu figgjast
- Átøkini skulu spenna so vítt sum møguligt (t.d. ávirka so nógv starvspláss sum møguligt)

Uppá longri sikt vita vit, at búskaparlig afturgongd og búskaparligar kreppur eru afturvendandi fyribrigdi. Hóast munur kann vera á orsökunum til slíkar kreppur, er tað altíð avgerandi, hvussu væl brynjað eitt samfelag er til at handfara kreppur. Við einum miðvísium og treiskum vinnupolitikki, har støðugt verður betrað um umstøðurnar hjá vinnu og borgarum í Føroyum, eru vit væntandi betri fyri at handfara eina avbjóðandi støðu, næstu ferð hon stingur seg upp.

3. Tilgongd til Vøkstur og Virksemi

Hugskotini til átøkini í Vøkstur og Virksemi stava í stóran mun frá vinnuni sjálvari. Raðfestingin er gjørd á tann hátt, at Vinnumálaráðið hevur heitt á týðandi vinnuligar felagsskapir, virki og einstaklingar um at koma við uppskotum um átøk, sum skjótt kunnu skapa virksemi og vøkstur í landinum. Vinnumálaráðið hevur síðani viðgjørt hesi uppskot í mun til førda vinnupolitikkin og gjørt eina samlaða raðfesting.

Frágreiðingin er síðani send til ummælis hjá einum breiðum skara, herundir vinnuligum felagsskapum og aðalráðum.

Átøkini, sum ætlanin er at seta í verk, eru lýst í næsta parti.

4. Tey 23 ítøkiligu átøkini

Tey 23 átøkini kunnu bólkast í 4 sløg av átøkum. Hesi eru:

- Átøk at betra um vinnuligu karmarnar
- Átøk at menna nýggjar vinnur
- Førløikamening og útbúgving
- Marknaðarføring av Føroyum

Í talvuni niðanfyrri átøkini bólkaði út á 18 øki (á summum økjum eru meira enn eitt átak):

Átøk at betra um vinnuligu karmarnar	Átøk at menna nýggjar vinnur	Førløikamening og útbúgving	Marknaðarføring av Føroyum
• Nýggj aliøki• Skipasmíð• Útboðspolitikkur og -reglur• Matstovuvinnan• Heilivágsframleiðsla• Virking av uppi-sjóvarfiski• Tryggingarfeløg uttanlands• Kolvetnisvirksemi kring Føroyar• Varandi orkukeldur	• Clean-tech• Íverksetaraskipan• Vakstrarpartafelag• Vækstfonden galda í Føroyum	• Innovatiónsmiðstøð• Depil fyri kreativar vinnur og føroyskt handverk• Samstarv um hægri útbúgvingar	• Marknaðarføring av Føroyum sum iløguland• Marknaðarføra Føroyar sum ferðavinnuland

4.1. Átøk at betra um vinnuligu karmarnar

Nýggj aliøki

Granskingar-/royndarverkætlan at fáa nýggj øki til aling

Átak: Fiskaaling skal í samstarvi við aðrar granskingarstovnar og við vinnuna standa fyri einari royndarverkætlan at menna aling á opnum havi.

Útreiðslur: Upp til 19 mió kr. tilsamans í einum 4-ára tíðarskeiði.

Tíðarætlan: Royndarverkætlan 2009-2013.

Aktørar: P/F Fiskaaling (ábyrgdarhavari), Fróðskaparsetrið, Havstovan, Landsverk, alifelag í Føroyum, P/F Vónin, University of New Hampshire, US Naval Academy og SINTEF Fiskeri og Havbruk.

Metingar av framtíðar brúkaratferð benda á, at eftirspurningurin eftir aldam fiski fer at vaksa í framtíðini. Ein hin størsta avbjóðingin fyri framtíðar vøkstri í alivinnuni í Føroyum er avmarkaðu aliøkini í Føroyum. Í verandi løtu verður laksur aldur á flestu vikum, firðum og sundum, sum eru vard fyri hørðum streymi og stórari aldu. Summi av aliøkjunum eru tó so ábær, at tey eru millum mest óvardu aliøkini í heiminum.

Vinnan kann vaksa nakað við at ala meiri á verandi økjum, men skal vinnan vaksa nógv, er neyðugt at finna nýggj øki, helst so langt burtur frá verandi økjum sum til ber fyri at avmarka spjaðing av sjúkum og parasittum.

Í Føroyum eru øki á opnum havi, har rákið er rættiliga spakt, men har aldan er nakað væl hægri enn á verandi aliøkjum. Í fyrstu atløgu sær út, sum trý slik øki eru. Tað størsta er eystanfyrir Nólsoy og nakað norðureftir og síðani tvey minni eystanfyrir Sandoy og Suðuroy, men sum aliøki eru eisini hesi velduga stór. Um tað eydnast at menna útgerð, sum ger tað møguligt at fáa lönandi aling á hesum økjum, eru útlit fyri einari munandi øking í útflutningi av alifiski. Tað er torført at meta neyvt um upphæddina, men um tað eydnast at vaksa um útflutningin við einari helvt, er talan um eina øking uppá einar 500 mió kr. í útflutningsvirðinum.

Skipasmíð

Byggja nýtt havransóknarskip í partalagsavtalu

Átak: At fara undir samráðingar við føroyska skipasmíðju og aðrar fyrirkomur um at gera eina partalagsavtalu um bygging av nýggjum havransóknarskipi.

Útreiðslur: Endalig kostnaðarmeting fyriliggur ikki.

Tíðarætlan: Prosjektering er gjørd, og bygging byrjar í 2010. Skipið tikið í nýtslu í 2011/2012.

Aktørar: Fiskimálaráðið (ábyrgdarhavari), Havstovan og samtak av fyrirkomum.

Landsstýrið hevur í Ólavsøkupakkanum gjørt av, at samlaði iløgukarmurin fyri 2010 skal hækkað, fyri at skapa virksemin innan byggivinnuna í landinum. Ein fortreyt fyri, at hækkaða játtanin kann skapa virksemin her í landinum, er, at tað eru føroyskar fyrirkomur og starvsfólk, sum heilt ella partvíst standa fyri arbeiðinum.

Ein av teimum ilögum, sum ætlanin er at fara undir, er byggingin av nýggjum havransóknarskipi. Tað er umráðandi at tryggja, at bráðliga minkandi eftirspurningurin og trupulleikar við at fáa fígging til skipabygging í Føroyum ikki skal forkoma møguleikunum hjá føroyskum skipasmíðjum at fasthalda og menna skikkaða arbeiðsmegi.

Samfelagsbúskaparliga hevur tað uppáttur størri týðning at fáa eitt tíðarhóskandi havransóknarskip, sum kann stuðla uppundir gransking og vera eitt neyðugt og betri amboð til at skapa grundarlag fyri okkara samráðingum um kvotabýti við onnur lond.

Undir vanligum viðurskiftum hevði bygging av einum havransóknarskipi verið boðin út í almennum útboði í Føroyum, og harvið eisini í Íslandi, umframt trúliga í Norðurlöndum og londum í Europa, so borgarin fekk tryggjað bíligastu bygging. Við tí serligu støðu, sum búskapurin er í,

verður í hesum føri valt at fara undir samráðingar við føroyska skipasmiðju at vita, um til ber at fáa líkinda sáttmála at fremja verkætlanina í partalagi.

Partalag ber í sær, at partarnir (hetta er skipasmiðja, ráðgevar og undirveitarar), ið verða bodnir inn til byggingina, saman við byggiharranum og hansara ráðgevum gera ein opna kalkulatióin fyri verkætlanina. Ein partalagsáttmáli skal sostatt tryggja ein mettan prís, ásettan kvalitet og tíðarætlan.

Um verkætlanin við at nýta partalagsavtalu vísur seg at virka væl, er ætlanin at byggja nýggja Nólsoyarferju á líknandi hátt.

Greiðari útboðspolitikkur og –reglur

Seta í gildi útboðsreglur fyri landsumsitingina

Átak: At seta í gildi útbjóðingarreglur fyri landsumsitingina og at skipa felags útbjóðingarportal.

Útreiðslur: Útreiðslur til at menna útbjóðingarportal kann haldast innan verandi játtan hjá Landsverki. Væntast kann harumframt, at meira miðvís útbjóðing kann hava effektivari rakstur við sær.

Tíðarætlan: Útbjóðingarreglur setast í gildi 1. januar 2011 og samstundis verður útbjóðingarportalur tikin í nýtslu.

Aktørar: Vinnumálaráðið (ábyrgdarhavari), Figgjarmálaráðið, Innlendismálaráðið og Landsverk.

Í Føroyum hava royndirnar við útbjóðing innan tað almenna sum heild verið avmarkaðar, hóast ávísar veitingar í dag verða røktar av privatum.

Ein meira miðvís útbjóðingarpolitikkur frá tí almenna kann vaxa um marknaðin í fleiri ymiskum vinnum, og harvið gera tað meira sannlíkt, at kapping fæst á hesum marknaðum. Harumframt kann tað í fleiri førum vera ein fyrimunur hjá tí almenna at lata privatar fyrítøkur loysa uppgáurnar. Tí er ætlanin at seta í gildi nýggjar útboðsreglur, sum eru grundaðar á tvær meginreglur: Útboðsskylda og avbjóðingarrættur.

Útboðsskyldan ásetur, at almennir stovnar hava skyldu til at gjøgnumganga sínar uppgávur at meta, hvørjar eru egnaðar til at verða bjóðaðar út til privat at loysa. Tær uppgávur, sum eru egnaðar at bjóða út, verða lagdar á ein felags portal, sum Landsverk skal reka. Mannagongdirnar skulu sum høvuðsregla leggjast til rættis á ein hátt, so føroyskar fyrítøkur hava ein veruligan møguleika at bjóða seg fram.

Avbjóðingarrætturin ásetur, at privatar fyrítøkur kunnu bjóða seg fram at loysa almennar uppgávur, og at stovnarnir hava skyldu at gera eina kvalifiseraða meting um tilboðini. Ger stovnurin av ikki at taka av tilboðnum, skal yvirskipaði myndugleikin hjá stovninum góðkenna hesa avgerð.

Matstovuvinnan

Lækka sølu-MVG fyri mat á matstovu- og cateringvirksemi

Átak: Sølu-MVG verður sett til 0/5 % fyri mat, sum er keyptur á matstovu ella frá cateringfyrirøku.

Kostnaður: Orsakað av óneyvum hagtølum er torført at meta um kostnaðin. Ein leyslig meting er uml. 15 mió kr. fyrsta árið. Við tíðini er sannlíkt, at hetta kann føra til økt virksemi innan matstovu- og ferðavinnuna og harvið økja inntøkur landskassans nakað.

Tíðarætlan: Lógaruppskot lagt fyri Løgtingið í hesari tingsetuni.

Aktørar: Figgjarmálaráðið (ábyrgdarhavari).

Matstovuvinnan hevur sera truplar karmar at virka undir í Føroyum í mun til grannalondini og eisini í mun til aðrar føroyskar vinnur. M.a. hevur vinnan bert avmarkaðar møguleikar at forvinna pening uppá sølu av drekkavørum, orsakað av almenna monopolinum uppá innflutning og sølu av víni og øli og teimum almennu avgjöldum, sum verða lögð á vín og øl. Sostatt eru trupu karmarnir í stóran mun skaptir við almennari regulering, hóast ætlanin við ásetingunum í rúsdrekkalógini neyvan hevur verið at leggja fótonglar fyri matstovuvinnuna.

Harumframt er sølu-MVG munandi hægri í Føroyum enn í flestu ES-londum, sum vit kappast við innan ferðavinnu. ES-nevndin hevur góðkent, at limalondini frá 1. juli 2009 kunnu lækka sølu-MVG á matstovu- og cateringvirksemi til í minsta lagi 5 %. Frakland hevur sum fyrsta limalandið nýtt henda møguleika og hevur lækkað MVG'ioð á matstovuvirksemi til 5,5 %. Í Fraklandi er valt ikki at lækka MVG á drekkavørum, ið innihalda alkohol.

Ein vælvirkandi matstovuvinna er ein fortreyt fyri at menna eina røð av øðrum tænastrævingum. Hon gevur ungum lærupláss innan matstovu- og tænastræving og hug og evni at fáa tað besta í føroyskum matvøruútlitum fram í nýggjum rættum. Matstovuvinnan hevur eisini ein avgerðandi leiklut í ferðavinnuni, bæði tá tað snýr seg um privat ferðafólk og onnur, sum koma til landi í arbeiðsrindum t.d. í sambandi við ráðstevnum. Í hesum høpi kunnu almennar kantinur virka forðandi fyri vinnuligu menningina av samfelagnum. Snøgt sagt er ein fjøltáttáð og vælvirkandi matstovuvinna ein grundleggjandi karmur, tá tað snýr seg um trivnaðin hjá fólki - og nakað sum fólk taka við í metingina, tá avgerð skal takast um at búseta seg í Føroyum ella uttanlands.

Ymiskir møguleikar eru at bøta um karmarnar hjá matstovuvinnuni. Tað er tó ikki sannlíkt, at broytingar verða gjørdar í avgjöldunum á víni og øli, ella at matstovurnar sjálvar fáa møguleika at innflyta vín og øl. Í staðin er neyðugt at kompensera fyri hesa skeikling av marknaðinum á annan hátt. Skotið verður tí upp, at sølu-MVG fyri tilgjørdar máltíðir verður sett niður á 5 %, sum er minstamarkið í ES, ella betur verður sett niður á 0 fyri at varðveita greidleikan í MVG-lógini. MVG-fritøkan skal ikki fevna um drekkavøru. Í fyrstu atlægu fer hetta sannlíkt at minka um MVG-inntøkurnar hjá landskassanum, men við tíðini er sannlíkt, at hetta kann føra til økt virksemi innan matstovu- og ferðavinnuna. Sum dømi kann nevast, at um 100 fólk, sum annars høvdu verið arbeiðsleys ella flutt av landinum, í staðin fáa arbeiði í matstovuvinnuni, kann hetta átakið nærum gerast útreiðsluneutralt fyri landskassan. Um ferðavinnan veruliga tekur dik á seg, kunnu MVG-inntøkurnar hjá landskassanum vaksa í mun til í dag.

Føroysk vinnulig heilivágsframleiðsla

Umskipa bygnaðarligu og fysisku karmarnar hjá Apoteksverkinum

Átak: At savna alla heilivágsframleiðsluna á einum stað í nútímansgjørd hølir hjá Apoteksverkinum á Staravegi í Tórshavn. Herumframt skal vinnuliga framleiðslan hjá Apoteksverkinum skipast soleiðis, at hon kann rekast leys av landskassanum og figgjarlógini.

Kostnaður: Útbyggingin av hølunum á Staravegi er mett at kosta uml. 10 mió. kr.

Tiðarætlan: Lógaruppskot um at skipa vinnuligu framleiðsluna av heilivági uttanfyri figgjarlógina verður lagt fyri Løgtingið í hesari tingsetuni.

Aktørar: Heilsuáráðgjafi (ábyrgdarhavari) og Apoteksverkið.

Føroyska Apoteksverkið er heilsufrøðiliga á høgum og kappingarførum støði (eitt nú tá talan er um heilivágsfóður og smáar framleiðslunøgdir) og hevur møguleika fyri at menna eina vinnuliga framleiðslu til heimamarknaðin og til útflutnings. Hetta krevur tó, at tað verða gjørdar ávísar broytingar í kørmunum hjá apoteksverkinum, bæði fysiskt og bygnaðarliga.

Við nýggju framleiðsludeildini kann Apoteksverkið bjóða seg fram á altjóða pallinum við GMP-góðkendum framleiðsluhølum. Tað eru stórri heilivágsfyrirtekur, ið hava brúk fyri at fáa framleitt smærri nøgdur av heilivági, ið tey ikki so væl fáa umstillað seg til at framleiða. Hetta vil í allarflestu førum vera ríkiliga stórt og geva deildini lønsama heilivágsframleiðslu.

Virking av uppsjóvarfiski í Føroyum

Seta reglur í verk sum lættir um hjá skipum og virkjum at sleppa framat fiskinum

Átak: Reglur verða settar í verk fyri styttri ella longri tíðarskeið, sum lættir um hjá skipum og virkjum at sleppa framat egnum tilfeingi, so sum broyttar hjáveiðureglur vm.

Kostnaður: Ongar.

Tiðarætlan: Reglur kunnu verða settar í verk í 2010.

Aktørar: Fiskimálaráðið (ábyrgdarhavari), Føroya Reiðarafelag og Føroya Arbeidsgevarafelag.

Í millumlandasáttmálum eiga Føroyar tillutaðan part av tí uppsjóvarfiski, sum ferðast gjøgnum og fram við okkara landgrunnum. Partur av nøgdini veidd av føroyskum fiskiskipum hevur verið landað í Føroyum – fyrst og fremst til bræðingar.

Royndir at taka í móti og virka uppsjóvarfisk til matna á landi í Føroyum hava higartil ikki verið lívførar, men nútímans útbúnaður til móttøku og virking av uppsjóvarfiski stendur í dag ónýttur.

Serligur trupulleiki er í sambandi við gagnnýtslu av sildini, tí hjáveiðan av makreli um summarið er so mikið stór, at hetta verður tikið burturav makrelkvotuni. Av tí, at prísurin fyri makrel um summarið er lægri enn seinni á árinum, virkar hetta darvandi fyri áhugan at gagnnýta og virka uppsjóvarfiskin.

Hildið verður ikki, at tað er rætt at taka dagar ímillum, hvat slag av framleiðslu uppsjóvarfiskurin skal nýtast til, tað eiga marknaðarkreftirnar at avgera. Mest produktiva framleiðslan er eisini før fyri at gjalda besta prísir fyri rávørna uppá langt sikt.

Uppgávan hjá tí almenna er tí í hesum sambandi at tryggja, at reglurnar ikki virka óneyðuga forðandi fyri, at virkisfús fólk kunnu menna framleiðslu úr uppsjóvarfiski. Harumframt kann tað almenna við at byggja nýtt havrannsóknarskip tryggja, at umstøðurnar at gera havrannsóknarligar kanningar verða betri. Slíkar kanningar kunnu vera viðvirkandi til at tryggja Føroyum ein størri part av kvotuni hjá pelagisku fiskasløgnum.

Virksemi hjá føroyskum tryggingarfeløgum uttanlands

Gera tvíliðaðar sáttmálar við Danmark, Norðurlond og Ongland innan tryggingarøkið

Átak: Í fyrstu syftu at gera sínámillum avtalu við Danmark og síðani við onnur Norðurlond og við Ongland innan tryggingarøkið.

Útreiðslur: Útreiðslurnar verða fíggaðar av verandi játtanum.

Tíðarætlan: Avtala við Danmark undirskrivast primo 2010, avtala gjørd við hini londini í 2011.

Aktørar: Vinnuáráðið (ábyrgdarhavari) og Tryggingareftirlitið.

Sum stóðan er í dag, eru forðingar fyri, at føroysk tryggingarfeløg kunnu bjóða seg fram uttanfyri Føroyar og Ísland. Hetta viðførir, at tað er trupult hjá tryggingarfeløgnum at vaksa av tí, at føroyski tryggingarmarknaðurin er mettaður á fleiri økjum.

Við nýggju tryggingarlógini frá 2008 er føroyska tryggingarlóggávan sum heild í samsvari við tryggingarlóggávuna í grannalondunum og í ES. Áðrenn føroysk tryggingarfeløg kunnu bjóða seg fram uttanlands, er kravið tó, at tvíliðað avtala verður gjørd við landið, har ætlanin er at bjóða seg fram. Í lóttuni finst bert ein slík avtala við Ísland, men tingingar eru eisini við Danmark um sínámillum avtalu innan tryggingarøkið. Í fyrsta umfari er ætlanin eisini at gera tvíliðaðar sáttmálar við onnur Norðurlond og Ongland, so føroysk tryggingarfeløg í veruligan mun kunnu bjóða tryggingar fram uttan fyri Føroyar-Ísland.

Bøttir móguleikar at bjóða út kolvetnisvirksemi kring Føroyar

Á hesum økinum er talan um 2 átøk:

1. Leggja fram uppskot fyri tingið, ið gevur móguleika at nýta "open-door procedure"
2. Jarðfeingi fer undir miðvísa marknaðarføring av leitimiðum á føroyska økinum

Átak: At leggja uppskot fyri Løgtingið, sum gevur móguleika at nýta sonevnda "open-door procedure".

Útreiðslur: Ongar.

Tíðarætlan: Lógaruppskot lagt fyri Løgtingið í hesari tingsetuni.

Aktørar: Vinnuáráðið (ábyrgdarhavari) og Jarðfeingi.

Átak: Jarðfeingi fer undir miðvísa marknaðarføring av einstøkum leitimiðum á føroyska økinum.
Tíðarætlan: 2010 og frameftir
Útreiðslur: Útreiðslurnar verða figgjaðar av játtanini til Jarðfeingi.
Aktørar: Jarðfeingi (ábyrgdarhavari).

Síðan fyrsta útbjóðingarumfarar fyri knappliga 10 árum síðan tykist áhugin fyri føroyska økinum eitt sindur kólnaður. Nøkur stór oljufeløg hava framvegis áhuga at leita her, sjálvt um tað higartil ikki hevur eydnast at finna kolvetni í rakstrarverðum nøgdum. Tað er tí umráðandi, at føroyskir myndugleikar nýta øll kend amboð fyri at fasthalda tann áhugan, sum oljufeløgini higartil hava sýnt tí føroyska landgrunninum, og fyri at vekja áhugan hjá feløgum, ið ikki eru loyvishavarar her.

Mannagongdin hevur higartil verið tann, at leitiloyvi verða bjóðaði út í serligum útbjóðingarumførurum. Skipanin hevur riggað væl, og ætlanin er at halda fast við hana. Tó er ætlanin eisini at leggja uppskot um broyting í kolvetnislógini fyri Løgtingið, so móguleiki harumframt verður at nýta sonevnda “open-door procedure”. Henda mannagongd ger tað móguligt at lofta bráðliga íkomnum áhuga fyri einum ávísu øki, og at veita loyvi uttanfyri tey vanligu útbjóðingarumførini. Treytin er sjálvsagt framvegis, at øll áhugaði fáa móguleika at bjóða seg fram, og at fult gjøgnumskygni verður í loyvisveitingini.

Ætlanin er, at Jarðfeingi skal fara undir eina meira miðvísa marknaðarføring av einstøkum leitimiðum á føroyska økinum, og í hesum sambandi kann tað vera ein fyrimunur m.a. at hava móguleikan fyri at nýta open-door procedure.

Menning av varandi orkukeldum

Á hesum økinum er talan um 2 átøk:

1. Menna nýtsluna av varandi orkukeldum til elframleiðslu
2. Átøk at eggja fólk at fáa sær el-bil

Átak: At menna nýtsluna av varandi orkukeldum til el-framleiðslu.
Útreiðslur: Ongar fyri landið.
Tíðarætlan: Ætlanin er í 2010 at lýsa eftir umsóknum um el-framleiðslu úr vindi. Forkanningar og royndir verða gjørdar við pump-to-storage í 2009 og frameftir.
Aktørar: Vinnuáráðið (ábyrgdarhavari), Innlendismálaráðið, SEV, Røkt, Jarðfeingi og El-veitingareftirlitið.

Átak: Við einari røð av átøkum at eggja fólk til at fáa sær el-bil.
Útreiðslur: Í dag er einki skrásetingargjald á el-bilum, og eitt framhald av hesum hevur tí ongar útreiðslur í mun til verandi støðu. Kostnaðurin av átakinum er tí serliga tengdur at, í hvønn mun tað eydnast at eggja fólk til at fáa sær el-bilar, og hvørja búskaparliga tileggjan, sum annars verður sett í verk.
Tíðarætlan: Ætlanin er at leggja uppskot um búskaparliga og aðra tileggjan til at fáa sær el-bil fyri Løgtingið í 2010.
Aktørar: Vinnuáráðið (ábyrgdarhavari), Figgjarmálaráðið, Innlendismálaráðið, og Jarðfeingi.

Tey ógvusligu sveiggini í oljuprísinum, sum hava verið seinastu árin, hava verið ein serlig avbjóðing fyri vinnulívið. Bæði á sjónum og á landi kunnu fortreytirnar fyri einari íløgu ella einari framleiðslu broytast munandi innan stutta tíð. Tað er tí neyðugt, at føroyska samfelagið miðvíst arbeiðir fyri at gerast minni tengt at fossilum orkukeldum og í staðin fer at nýta varandi orkukeldur, so orkuprísurin ikki verður líka tengdur at sveiggjunum í prísinum á einari rávøru. Harumframt kann tað vera ein fyrimunur fyri føroyskt vinnulív at kunna vísa á, at orkuframleiðslan í stóran mun kemur úr varandi orkukeldum.

Tað er serliga týðningarmikið, at ítøkilig stig verða tikin til at nýta varandi orkukeldur í el-framleiðsluni, sum grundarlag fyri einari elektrifisering av orkunýtsluni til upphiting, flutning og framleiðslu, har vit ikki eru tengd av oljuni.

Í uppskotinum til nýggjan yvirskipaðan orkupolitik, hevur landsstýrið sett sær sum mál, at í 2020 verður 75 % av el-framleiðsluni framleidd úr varandi orkukeldum. Tað ber sannlíkt til at rækka hesum máli við at økja um el-framleiðsluna úr vindi, vatnorku og pump-to-storage. Pump-to-storage er skipan, har vindorka verður nýtt til at pumpa vatn niðan í byrgingina aftur. Á henda hátt verður ein óstøðug orkukelda (vindur) umgjørd til eina støðuga orkukeldu (vatnorku).

Ein størri nýtsla av varandi orkukeldum gevur eisini eitt betri grundarlag fyri einari elektrifisering av flutningi. Ein bilur við el-motori er munandi meira orku-effektivur enn ein vanligur bilur við bensin- ella dieselmotori. Hóast tað er eitt orkutap tá batterini verða lødd, er samlaða orkuroknistykkið tó framvegis til fyrimuns fyri el-bilin, serliga um avlopsorka um náttina verður nýtt til at løða bilin við. Tess meira varandi orka í el-framleiðsluni, tess betri verður roknistykkið fyri el-bilin í mun til vanligar bilar. Tað er tí avgerandi, at ein elektrifisering av flutninginum er tengd saman við einum alsamt vaksandi parti av varandi orkukeldum í el-framleiðsluni. Áhugi tykist vera fyri at nýta Føroyar sum royndarøki fyri el-bilar.

Tað hevur eisini týðning, at royndir verða gjørdar við alternativari orkunýtslu umborð á skipum, sum í dag ikki hava aðrar móguleikar enn olju til framdriftina. Ætlanin er tí at fara í samstarv við føroyska skipasmiðju um at byggja eitt nýtt havrannsóknarskip og seinni eina nýggja ferju til Nólsoyar, sum antin beinanvegin ella seinni kunnu brúka alternativa orkuskipan, ið ikki (bara) er grundað á fossil brennievni. Ætlanin er at skipa samstarvið gjøgnum eina partalagsavtalu. Vónin er, at føroyskar skipasmiðjur kunnu fáa førleika í sambandi við alternativar orkuskipanir umborð, sum sannlíkt kann gerast eitt vakstrarøki komandi tíðina. Sí eisini serligt átak um nýtt havrannsóknarskip.

4.2. Tiltøk at menna nýggjar vinnur

Cleantech

Fáa í lag skipan, sum stuðlar royndarkoyring av nýggjari cleantech-útgerð umborð á skipum

Átak: At gera nýggja skipan at stuðla uppundir at nýta cleantech útgerð umborð á skipum

Útreiðslur: Játtanin til studning til skipasmiðjur verður flutt til nýggju skipanina, svarandi til kr. 3 mió.

Tíðarætlan: 2010.

Aktørar: Vinnuáráðið (ábyrgdarhavari) og Vinnuframagrunnurin.

Cleantech er av skjótast vaksandi vinnuøkjum í heiminum. Stórar upphæddir verða brúktar kring allan heim til granskingar- og menningarætlanir innan cleantech, og marknaðaráhugin verður væntandi nógv vaksandi í árunum, sum koma. Tí er altjóða kappingin eisini sera hörð, og lond og øki leggja nógv fyri, so at tey kunnu gera seg galdandi á ymsum serøkjum.

Innan maritima cleantech hava Føroyar serliga góðar fortreytir at gera seg galdandi og rættiliga nógv føroysk virki eru sum arbeiða við nýskapandi cleantech loysnum, serliga orkusparandi og umhvørvisverjandi skipaútgerð.

Fyri at nýskapandi tøkni skal gerast lönandi vinna, er tað umráðandi at loysnirnar verða royndar skjótt í stórum tali og fyrireikaðar at leggja á marknaðin.

Nýggjar loysnir, sum einans eru framleiddar í smáum nøgdum, verða í fyrstani ofta dýrari enn verandi hópframleiddar loysnir, og ofta má kundin eisini góðtaka, at tað kann gerast neyðugt við tillagingum og umvælingum. Tað kann tí skunda undir at fáa neyðugu royndirnar gjørdar, og harvið fremja sølu av nýggjum (cleantech) loysnum, um royndarkundarnir fáa endurgjald fyri part av meirkostnaðinum.

Skotið verður tí upp, at studningur til skipasmiðjur verður broyttur til nýggja skipan í Vinnuframagrunninum, sum hevur til endamáls at stimbra nýtsluna av nýskapandi cleantech útgerð umborð á skipum.

Ein samanhangandi íverksetaraskipan

Á hesum økinum er talan um 4 átak:

1. Fáa undirvísingarverkið at gerast ein meira virkin partur at ala fram íverksetarahugburð
2. Bjóða stovnum, grunnum og fyrítøkum, ið arbeiða við nýskapan, gransking og íverksetan, at savnast í innovatiónsmiðstöð (sí átak um innovatiónsmiðstöð)
3. Ráðgeving til íverksetan veitast um alt landið
4. Átak at fáa fleiri kvinnur at gerast íverksetarar

Átak: Ætlanin er, at útbúgvingarverkið í størri mun enn í dag skal vera ein virkin partur at ala fram ein íverksetarahugburð í føroyska samfelagnum.

Útreiðslur: Útreiðslurnar verða figgjaðar av íverksetarahúsinum.

Tíðarætlan: Í 2009/10 verður skipað fyri íverksetaradøgum, har allir 9. og 10. klassa næmingar fáa í boði at luttaka. Eisini stendur tað øllum lærarum í fólka- og miðnámskúlanum í boði at koma á skeið um íverksetan.

Aktørar: Íverksetarahúsið (ábyrgdarhavari) og Mentamálaráðið.

Átak: Ætlanin er at bjóða teimum stovnum grunnum og fyrítøkum, ið arbeiða við nýskapan, gransking og íverksetan, at savnast í Innovatiónsmiðstöðini, sum verður bygd í húsunum hjá Vinnufamagrunninum.

Útreiðslur: Sí átak um innovatiónsmiðstöð niðanfyr.

Tíðarætlan: 2010.

Aktørar: Vinnufamagrunnurin (ábyrgdarhavari).

Átak: Tað skal gerast møguligt at fáa ráðgeving innan íverksetan kring alt landið.

Útreiðslur: Útreiðslurnar verða figgjaðar av Íverksetarahúsinum.

Tíðarætlan: Í 2010 viðkar Íverksetarahúsið virksemi sítt til eisini at fevna um Suðuroy, Sandoy og Vágar og sum frálíður til alt landið.

Aktørar: Íverksetarahúsið (ábyrgdarhavari) og Vinnufamagrunnurin.

Átak: Átak verða gjørd fyri at fáa fleiri kvinnur at gerast íverksetarar.

Útreiðslur: Tiltøkini verða figgjað av Íverksetarahúsinum, møguliga við hjálp frá øðrum figgingarkeldum.

Tíðarætlan: Netverk verður skipað í 2009 og fyrstu tiltøkini hildin í 2010.

Aktørar: Íverksetarahúsið (ábyrgdarhavari), Vinnufamagrunnurin og Javnstøðunevndin.

Íverksetan hevur stóran týdning fyri vøksturin í búskapinum í einum samfelagi. Hetta er eisini orsøkin til, at OECD ger nógv burtur úr at granska í íverksetan og javnan ger leiðreglur fyri, hvat lond skulu gera fyri at klára seg væl innan íverksetan.

Hugburðurin hjá fólki um íverksetan og íverksetarar ávirkar, í hvønn mun fólk velja at gerast íverksetarar. Í summum londum verða fólk frá barnsbeini eggjað til at gerast íverksetarar, og roynt verður at geva fólki ein positivan hugburð til íverksetarar, sum verða lýstir sum fyrimyndir fyri onnur.

Um ein íversetarahugburður í størri mun enn í dag skal alast fram í Føroyum, skal byrjast í skúlaverkinum. Tað kundi t.d. verið gjørt á tann hátt, at næmingarnir arbeiða við verkætlanum, har teir í praksis royna seg sum íverksetarar, ella at teir arbeiða við skrivligum uppgávum, sum snúgva seg um íverksetan. Annað, sum hevur týdning, er, at hægri læru- og granskingarstovnar eru tilvitaðir um, at vitanin, sum verður framleidd, kann gerast grundarlag fyri vørum og tænaðum, ið ein marknaður er fyri. Harumframt eiga fólk við hægri útbúgving at verða eggjað til at skapa sær sín egna vinnuveg ella í størri mun søkja sær starv í vinnuni.

Ein spurningur, sum ofta verður viðgjørdur bæði uttanlands og í Føroyum, er, í hvønn mun tað almenna skal seta á stovn serligar skipanir fyri íverksetarar, og hvørjar hesar skulu vera. Uppgávan hjá tí almenna verður serliga at lætta um møguleikarnar hjá íverksetarum at fáa atgongd til vitan, kapital og samstarvspartnarar og at tryggja, at tað ikki er ov tvørligt hjá íverksetarum at byrja sítt virksemi. Tá tað er viðkomandi, kann tað almenna harumframt skipa umstøður fyri íverksetaravirksemi nærhendis útbúgvingarstovnum, í sambandi við at hesir verða útbygdir.

Sáðkapitalur til vakstrarfyrirøkur

Stovna vakstrarpartafelag at figgja fyrstu stigini hjá fyrirøkum

Átak: Ætlanin er, at privatir íleggjarar og møguliga tað almenna í felag stovna eitt vakstrarpartafelag. Samstundis verður skipað eitt netverk av áhugaðum vinnulívsfólki at ráðgeva nevndini, hvørt tað er vert at seta pening í verkætlanirnar.

Útreiðslur: Partapeningurin verður 500.000 kr, og harumframt binda eigarararnir seg at kapitalisera felagið við 5 mió kr um árið í fimm fylgjandi ár.

Tíðarætlan: Ætlanin er at stovna felagið í 2010.

Aktørar: Vinnumálaráðið (stigtakari), Fíggjarstovnar, Tryggingarfeløg, onnur privat partafeløg og møguliga almennir grunnar.

Fyri hvørjar 100 nýggjar fyrirøkur, sum verða settar á stovn, eru tað bert heilt fáar, sum fara at vaksa skjótt og skapa arbeiðspláss og útflutning av vørum ella tænaðum. Hesar fáu fyrirøkurnar kunnu tó hava stóran týdning fyri at tryggja framhaldandi búskaparvøkstur, og tað er tí umráðandi at skipa soleiðis fyri, at hesar fyrirøkur ikki vera avmarkaðar í sínum virksemi orsakað av vantandi áhuga at figgja fyrstu stigini hjá fyrirøkuni. Tað vísir seg ofta at vera ein trupulleiki at fáa fígging til tíðarskeiðið, áðrenn fyrirøkan hevur endaliga ment sína vøru ella tænaðum og hevur víst, at tað er ein marknaður fyri vøruni ella tænaðum.

Í øðrum londum er ásannað, at tað kann vera ein fyrimunur við sonevndum set-kapitali at figgja verkætlanirnar hjá íverksetarum, til tær eru mentar so mikið, at møguleiki er at fáa aðra fígging. Ætlanin er tí at stovna eitt vakstrarpartafelag, ið skal gera iløgur í fyrirøkunum í tíðarskeiðnum, áðrenn venturekapitalur vanliga er áhugaður.

Samstundis verður skipað eitt netverk av áhugaðum fólki úr vinnulívinum, sum saman við stjórnini í felagnum meta um verkætlanirnar og gera tilmæli til nevndina, hvørt vakstrarpartafelagið eigur at seta pening í verkætlanina hjá felagnum.

Atgongd til útlendskan íløgukapital

Virka fyri at lógin um Vækstfonden kemur at galda fyri Føroyar

Átak: Ætlanin er at virka fyri, at lógin um Vækstfonden kemur at galda fyri Føroyar.

Útreiðslur: Ongar.

Tíðarætlan: 2010.

Aktórar: Vinnumálaráðið (ábyrgdarhavari) og Økonomi- og Erhvervsministeriet.

Skulu størstu vakstrarmøguleikarnir troytast, krevjast íleggjarar sum megna at bera nógvan váða, og sum hava bæði tækniligan- og marknaðarlígan serkunnleika og altjóða netverk. T.d. eru verkætlanir innan bæði umhvørvistækni og biotækni grundaðar á nógva og drúgva gransking, sum skapar stórt virkseimi, men sum krevur drúgva tíð at skapa vinning til feløgin. Samstundis er treytin á globala marknaðinum, at virkini, tá ið hugskotini eru búnaði og klár til marknaðin, kunnu vaksa skjótt, og tey mugu tá hava atgongd til íleggjarar, sum klára at fylgja við og handfara skjóta vøksturin.

Tá føroyska vinnan veruliga hugsar stórt, má hon sostatt hava atgongd til eitt menningarkervi, sum megnar at fylgja við, og neyðugt er at hugsa útum landoddarnar. Almennu norðurlendsku venturegrunnarnir mæla í felags frágreiðing til, at ein felags norðurlenskur grunnur verður stovnstettur, ið kann gera íløgur í venturegrunnar, tí at norðurlond hvørt sær eru ov lítil til at gera seg galdandi á altjóða marknaðinum. Hesum samstarvi eiga Føroyingar at fáa lut í, men tað fer at taka drúgva tíð, og neyðugt er, at Føroyingar styrkja venturemarknaðin sum skjótast. Ein byrjan til eitt økt framtakssamstarv við onnur lond kann gerast við, at lógin fyri Vækstfonden eisini kemur at galda fyri Føroyar.

Um Vækstfonden ella annar útlenskur vakstrargrunnur velur at seta pening í eina føroyska fyrirkøku, virkar hetta eisini sum ein blástempling, og roknast má tí við, at tað verður lættari at fáa aðrar íleggjarar at seta pening í fyrirkøkuna.

4.3. Gransking og útbúgving

Innovatiónsmiðstøð

Byggja karmar til tøkniliga og vinnurættaða gransking og menning

Átak: Ætlanin er, at Vinnuframagrunnurin skal byggja upp eitt innovatívt umhvørvi í húsum sínum, sum hýsir Framtaksgrunninum, Vinnuframagrunninum og ætlandi Granskingargrunninum. Húsið verður um- og útbyggt eisini at hýsa kanningarstovum og arbeiðsplássum fyri vinnuliga gransking og menning.

Útreiðslur: Uml. 20 mió kr. í íløgukostnaði.

Tíðarætlan: Løgtingslóg um Vinnuframagrunn, verður broytt soleiðis, at einar 20 mió kr av stovnsfænum verður nýtt til at fíggja byggingina. Uppskot verður lagt fyri Løgtingið í hesari tingsetuni.

Aktørar: Vinnumálaráðið (ábyrgdarhavari), Heilsumálaráðið, Mentamálaráðið, Fiskimálaráðið og Vinnuframagrunnurin.

Føroyar hava fyrimunir fram um onnur lond, bæði tá tað snýr seg um humana ílegugransking og gransking innan fiskasjúkuøkið.

Innovatión og biotøknilig gransking í Føroyum, er eitt av teimum økjum, ið hevur veruligt vakstrarpotentiali. Við at stovnsseta eitt innovatívt umhvørvi og raðfesta m.a. biotøkniliga gransking, menning og innovatón, fær hetta virksema neyðugar karmar at virka undir. Við hesi raðfesting eru, við framtíðini í huga, m.a. góð sannlíkindi fyri, at:

Til vega fæst granskingarsamstarv millum privatar fyrirkur og almennar granskingarstovnar. Fleiri føroyingar og útlendingar við útbúgving frá hægri lærustovni fáast at starvast í Føroyum. Groðrarbotnur verður skaptur fyri nýggjum vitanartungum vinnum, sum skapa stóra virðisøking.

Verkætlanin er komin áleiðis og hevur undirtøku í granskingarumhvørvinum. Ætlanin er í tráð við tey sjónarmið, sum vóru staðfest á evnisdegnum um vinnuliga gransking 5. desember í fjør sum landsstýrisfólkini í fiskivinnumálum, heilsumálum, mentamálum og vinnumálum í felag tóku stig til.

Kreativar vinnur

Depil fyri kreativar vinnur og føroyskt handverk

Átak: Depil fyri kreativar vinnur og føroyskt handverk. Útgreining av móguleikum.

Útreiðslur: Gerð av lýsingini, u. 200 t kr. hvørt árið í tvey ár. Við samskipan í tykiligan depil fara rakstrarútreiðslurnar at liggja spjaddar og lítlar á fleiri stovnum og ráðum. Við einum depli verða útreiðslurnar kanska 2 mió. kr. árliga í rakstri.

Tíðarætlan: Lýsingin av kreativu vinnunum og móguleikum í 2010-2011. Íverksetan í 2012.

Aktørar: Vinnumálaráðið, Mentamálaráðið, Uttanríkisráðið, Vinnuframagrunnurin og onnur

Kreativu vinnurnar eru ein skjótt vaksandi partur av heimsbúskapinum. Sambært nýggjari frágreiðing frá UNESCO standa fjølmiðlar og mentanarligur ídnaður fyri meiri enn 7% av BTÚ í heiminum, svarandi til tvær ferðir úrtøkuna frá ferðavinnuni. Kreativu vinnurnar eru ábyrgdarøki hjá Mentamálaráðnum, Vinnumálaráðnum og Uttanríkisráðnum.

Fyri at gagnnýta vakstrarmøguleikarnar í kreativu vinnunum er neyðugt, at kreativu vinnurnar fáa betri karmar at virka undir.

- Tørvur er á útbúgvingarmøguleikum innan listarlaga og mentanarliga økið og á samstarvi við vinnuligar og handilsligar útbúgvingar.
- Tørvur er á íløgu- og vinnuframamodellum og útflutningsframa rættað móti kreativu vinnunum.
- Tørvur er á skipaðum netverkum og vitanarspjáðing.
- Tørvur er á einum sýnisglugga og kontaktstaði til kreativar vinnur.

Men um somu tíð er tað av stórum týðningi, at vit varðveita tey handverk, ið verða roknað til okkara livandi immateriella mentanararv. Handverkið er lykilin til, at vit skilja, hvussu ting verða til. At varðveita gomul handverk, sum eru við at fara fyri bakka, er ikki ein serføroysk avbjóðing. Í norðurlendskum høpi verður arbeitt við hesum spurningi, og eisini í altjóða høpi er stórir áhugi fyri at varðveita gomul handverk so sum húsa- og bátasmíð, ullar- og skinnaviðgerð o.s.fr. Missa vit handverkið, missa vit ein týðningarmiklan part av okkara mentanararvi, og vit hava ikki nóg sterka kjølfestu í tí kreativa. Talan er ikki um eina útreiðsla hjá landinum fyri at varðveita fortíðina. Heldur er tað ein íløga í framtíðina.

Ymiskt er í gomlum føroyskum smíði, byggisiði og bátasmíði, sum hóskar væl saman við tí tørvi, sum í dag er á umhvørvisvernd, og tí ráki, sum er viðvíkjandi einfeldi og burðardygd. Nevnast kunnu ítøkilig kynstur sum tappingar, fellingar og at seta í land, ið skapa lættar, smidligar og sterkar konstruktiónir, so at siga uttan at styrkjandi tilfar úr metalli verður nýtt. Stórir móguleikar liggja í at menna gomlu vitanina aftur, og fáa hana inn í nútíðar byggisið. Fortreytin er, at undirvíst verður í kynstrunum á tekniska skúla, og at nakað verður sett av til arkitektoniska og verkfrøðiliga gransking/kanning. Ein góður móguleiki at fingið ferð á kundi verið nú, í sambandi við ætlaðu, stóru restaureringina av bygningunum hjá landsstýrinum á Tinganesi.

Fleiri áhugabólkar og móguligir aktørar eru í arbeiðinum at menna ein depil fyri kreativar vinnur og føroyskt handverk. Í fyrsta lagi er talan um tað grundleggjandi tøkniliga og fakliga, men tað vinnuliga/handilsliga hevur ikki minni týðning. Í kreativum høpi mennist alt hetta illa uttan í meldrinum, har fólk úr øllum heraðshornum hittast, vitan verður spjadd og netverk bygd, og har marknaðurin hevur móguleika at gera vart við sín áhuga.

Fyrsta stigið er tí at skipa eina verkætlan at lýsa kreativu vinnurnar og móguleikarnar at skipa ein depil fyri kreativu vinnurnar og føroyskt handverk. Vansar og fyrimunir við einum ítøkiligum depli ella við einari samskipan av smærri eindum í ein tykiligan depil eiga at verða viðgjørdir og lýstir.

Samstarv við vinnuna um hægri útbúgvingar

Kanna móguleikar fyri at fáa í lag samstarv millum tað almenna og privatu vinnuna um figging av ávísum útbúgvingum

Átak: Móguleikarnir fyri einum samstarvi millum tað almenna og vinnuna um figging av ávísum útbúgvingum fara at verða kannaðir, fyri harvið betri fáa nøktað tørvin hjá vinnulívinum og vónandi skapa meira stábilur karmur kring útbúgvingarnar. Ætlanin er eisini at kanna móguleikarnar fyri at stovnseta eina vinnuskúlaútbúgving innan shipping.

Útreiðslur: 700.000 kr. í Opnum Setri.

Tíðarætlan: Miðað verður eftir, at fyrstu útbúgvingarnar í móguligum alment-privatum samstarvi kunnu byrja í 2011.

Aktórar: Mentamálaráðið (ábyrgdarhavari), Vinnuhúsið og Vinumálaráðið.

Útbúgving og vitanarspjaðing er sera týðningarmikið grundarlag undir framhaldandi vinnuligum vøkstri. Vinnupolitiska endamálið við útbúgving og vitanarspjaðing er at fáa samsvar millum tann kunnleika, sum uppgávarnar hjá fyrítøkunum krevja, og førleikan hjá starvsfólkunum og harumframt at gera starvsfólkini betri før fyri at laga seg til broytiligar umstøður.

Vinnupolitiskt er tað áhugavert, hvussu væl útbúgvingarnar samsvara við tann tørv, sum fyrítøkurnar hava. Í fleiri førum kann tað tykjast, sum útbúgvingar, ið vinnan eftirspyr, ikki fáa ta raðfesting í almennu skipanini, sum tær áttu. Talandi dømi um hetta er útbúgvingar á kandidatstøði innan KT. Harumframt kann tað virka darvandi fyri áhugan at nema sær hægri útbúgving í Føroyum, at karmarnir kring útbúgvingarnar eru so skiftandi. Eins væl og vinnan hevur tørv á støðugum karmum, hevur tann einstaki lesandi eisini tørv á at kunna føla seg vísan í, at útbúgvingin, sum viðkomandi hevur byrjað, ikki knappliga verður steðgað.

Ein trupulleiki í verandi útbúgvingarskipan kann kanska vera, at hon burturav liggur í og verður figgjað um tað almenna. Vinnan hevur víst áhuga fyri einum modeli, har vinnan er við til at figgja ávísar útbúgvingar, sum vinnan hevur tørv á. Umráðandi er í øllum førum at fáa stabilitet í karmarnar fyri føroyska útbúgvingarverkið.

Nýggja FAS-skipanin hevur fingið góða byrjan, og alt bendir á, at fleiri skip kunnu koma inn í FAS í næstum. Fleiri ráðgevandi fyrítøkur í Føroyum eru farnar at liggja fram við at veita reiðarium, ið skráseta síni skip í FAS, neyðugar tænarar, trúliga fyrstu tíðina í samstarvi við útlenskar tænaraveitarar. Fyri at stuðla hesari gongd kundi ein gongd leið verið at stovnsetta eina vinnuskúlaútbúgving innan shipping, og ætlanin er at kanna henda móguleika nærri.

4.4. Marknaðarføring av Føroyum

Marknaðarføra Føroyar sum íløguland

Átak: Málrættað marknaðarføring av Føroyum sum íløguland til útvaldar aktørar og fyrítøkur. Ein tænaðstueind við heitinum Company Advisory and Investment Centre verður skipað, har fyrítøkur og áhugaðir íleggjarar kunnu venda sær við spurningum.

Útreiðslur: 1 mió kr. árliga í 3 ár.

Tíðarætlan: Arbeitt verður miðvist við verkætlanini næstu 3 árin, og tá verður mettt, um grundarlag er fyri at fara víðari og økja um virkseimið.

Aktørar: Vinnuáráðgjafi (ábyrgdarhavari), Jarðfeingi og Skráseting Føroya/FAS.

Í Føroyum hava royndirnar seinasta árið prógvað, at miðvís marknaðarføring av Føroyum til útvaldar kundabólkar gevur úrslit. Her verður serliga sipað til FAS, ið, sum greitt er frá omanfyri, longu hevur skrásett fleiri skip upp á stutta tíð.

Arbeitt verður nú við at marknaðarføra Føroyar sum íløguland. Verkætlanin hevur fingið heitið Invest in the Faroes, og verður hetta frameftir ein týðandi partur av arbeiðinum hjá Vinnuáráðnum.

Ætlanin er at hjálpa verandi fyrítøkum at fáa figging til vega og harafturat bjóða Føroyar fram til útlenskar fyrítøkur sum eitt attraktivt stað at skráseta sína fyrítøku. Hetta hevur við sær fleiri fyrimunir fyri føroyska búskapin, eitt nú at føroyskar fyrítøkur/verkætlanir fáa atgongd til figging, sum tey annars hava trupult við at fáa til vega í Føroyum.

Ætlanin er serliga at leggja seg eftir at marknaðarføra tað marítima økið, tó at verkætlanir innan onnur øki ikki verða útihýstar. Marítima økið fevnir m.a. um marina biotøkni, cleantech, aling, gransking og menning og veitarar til marítimu vinnurnar. Serligur dentur fer eisini at verða lagdur á at fáa avleiddar vinnur, ið veita tænaðstur til FAS-skrásett skip, at menna seg.

Ein treyt fyri, at Invest in the Faroes kann rækka úrslitum, er, at karmarnir í Føroyum eru støðugir og tryggir. Tað merkir, at skatta- og avgjaldspolitikkurin og vinnuligu karmarnir yvirhøvur mugu vera støðugir og ikki broytast ár undan ári.

Marknaðarføra Føroyar sum ferðavinnuland

Átak: Samskipað, strategisk og málrættað marknaðarføring av Føroyum sum ferðafólkaland. Marknaðarføringarsátøk verða gjørd saman við vinnuni og vilja fokusera upp á útvaldar marknaðir.

Útreiðslur: 5 milliónir um árið yvir 3 ár.

Tíðarætlan: Henda verkætlanin, har eyka pengar verða settir av til at marknaðarføra Føroyar, fer fram yvir næstu 3 árin. Við hagtølum og kanningum ber til at meta um úrslitið og út frá tí taka støðu til, hvussu arbeiðið skal skipast framyvir.

Aktørar: Uttanríkisráðið/Visit Faroe Islands (ábyrgdari) saman við m.ø. ferðavinnuni.

Ferðavinnan er heimsins størsta vinna og ein av okkara bestu og mest upplagdu móguleikum at økja samvinnuna við umheimin. Tí kann sigast, at fyri at vaksa um búskapin, er tað ein gongd leið at menna og marknaðarføra Føroyar sum ferðafólkaland. "Visit Faroe Islands" leggur í lýtuni síðstu hond á handlingsætlan fyri marknaðarføring av Føroyum sum ferðamál. Handlingsætlanin er gjørd í tøttum samstarvi við Ferðavinnufelagið og er yvirskipað tilmælið í handlingsætlanini, at marknaðarføringin av Føroyum verður savnað á 3-4 útvaldum marknaðum og at "Visit Faroe Islands" og ferðavinnufyrirøkur samstarva um marknaðarføringsátøkini á útvaldu marknaðunum. Marknaðarføringin skal verða strategisk, samskipað og málrættað og skal taka útgangsstøði í arbeiðinum, sum er gjørt í sambandi við Kappingarsamleika Føroya.

Ein treyt fyri, at "Visit Faroe Islands" saman við vinnuni kann fara undir eitt miðvíst arbeiði at marknaðarføra og menna Føroyar sum ferðafólkaland er, at peningur verður settur av til marknaðarføringina. Ætlanin er, at vinnan eisini setur pengar av til hesi felagsátøk. Harumframt er neyðugt við støðugum karmum um ferðavinnuna og tí verður mælt til, at ein yvirskipað ætlan verður gjørd fyri menningina av Føroyum sum ferðafólkalandi.

Ferðavinnan gongur á odda at branda Føroyar. Tá ið Føroyar verða betri kendar, verður eisini lættari at selja aðrar vørur og tænastrur uttanlands, og at draga til okkum vitan, fígging og útlenskar samstarvsfelagar. Tískil fáa aðrar vinnur og alt samfelagið ágóða av hesum átaki, m.a. sum avleitt vinnuvirksemi um alt landið.

At marknaðarføra Føroyar sum ferðavinnuland er ein íløga, sum loysir seg. Tað er ein sannroynd, at hvør nýtt króna til at marknaðarføra ferðavinnuna kastar fleirfalt av sær til samfelagið. Í Danmark og Stórabretlandi verður arbeiðt við støði í eini varisligari meting, at hvør króna nýtt til marknaðarføring av ferðavinnuni kastar 15 krónur av sær til samfelagið.